

واکاوی چالش‌های شورای رقابت

ایمان چراتیان*

تاریخ پذیرش ۹۲/۲/۲۹

تاریخ دریافت ۹۱/۱۰/۲

در فصل نهم قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران که به تسهیل رقابت و منع انحصار اشاره دارد، با تعیین شورای رقابت به‌عنوان بالاترین نهاد ناظر بر عملکرد فعالان اقتصادی و بازارهای گوناگون به دنبال آن است تا با شناخت رویه‌های ضد رقابتی و جلوگیری از بروز رفتارهای انحصارطلبانه، زمینه را برای دستیابی به شرایط رقابتی سالم و نیل به اهداف متعالی قانون فراهم کند. بررسی عملکرد شورای رقابت بیانگر آن است که نهاد مذکور از بدو تأسیس همواره با مشکلاتی مواجه بوده که به‌نحوی مانع از عملکرد آن در سطح مطلوب شده است. این مقاله با استفاده از روش تحقیق میدانی، برگزاری جلسات هم‌اندیشی و گفت‌وگوهای کارشناسی با خبرگان و صاحب‌نظران حوزه رقابت و انحصار و اعضای شورای رقابت، چالش‌های پیش روی این نهاد را در سه حوزه سازمانی، قانونی و مرکز ملی رقابت مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد هرچند چالش‌های موجود در نهاد شورای رقابت ضرورتی جدی است، اما با توجه به استقلال شورا و گستره اختیارات قانونی مشخص شده برای آن انتظار می‌رود با رفع چالش‌های پیش رو شاهد دستیابی به فضای رقابتی سالم در بازارهای کشور و نیل به توسعه پایدار اقتصادی باشیم.

کلیدواژه‌ها: شورای رقابت؛ فصل نهم قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه؛ تنظیم مقررات؛ مرکز ملی رقابت؛ انحصار

این مقاله برگرفته از طرح پژوهشی با عنوان «آسیب‌شناسی عملکرد شورای رقابت در پیشبرد اهداف قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی» است که به سفارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی و توسط گروه پژوهشی اقتصاد جهاد دانشگاهی واحد تربیت مدرس انجام شده است.

* کارشناسی ارشد علوم اقتصادی، عضو گروه پژوهشی اقتصاد جهاد دانشگاهی واحد تربیت مدرس؛

Email: e.cheratian@gmail.com

مقدمه

از دیرباز موضوع میزان و چگونگی دخالت دولت‌ها در اقتصاد مورد مناقشه نظریه‌پردازان اقتصادی قرار داشته است؛ زیرا در مقابل دیدگاهی که نظام بازار را کارا ترین سازوکار برای تخصیص بهینه منابع می‌داند، دیدگاهی وجود دارد که دولت را جایگزینی برای سازوکار بازار دانسته و بر اجرای سیاست‌های تثبیت اقتصادی دولت تأکید دارد. باین حال بررسی شواهد تجربی حاکی از توجه ویژه دولت‌ها به تصویب مقررات و اجرای اقداماتی برای تنظیم و کنترل رفتارهای انحصاری است. به عبارتی بروز رفتارهای انحصاری از سوی نگاه‌های اقتصادی می‌تواند با ایجاد اختلال در شرایط رقابتی بازارها مانع دستیابی همه فعالان اقتصادی به شرایط بهینه بازار و رفاه اقتصادی شود (هادی‌فر، ۱۳۸۸).

در ایران نیز نهاد «شورای رقابت» به‌عنوان بالاترین نهاد تنظیم مقررات در کشور، براساس فصل نهم قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه برای نظارت بر اعمال و رویه‌های ضد رقابتی، محدود کردن و تنظیم انحصارات و جلوگیری از رفتارهای مخل رقابت تشکیل شده است. از آنجا که احکام و قوانین این فصل از قانون، تمام فعالان اقتصادی شامل اشخاص حقیقی و حقوقی بخش‌های خصوصی، تعاونی، دولتی و عمومی غیردولتی را شامل می‌شود، می‌توان آن را قانون مرجع مقابله با انحصار در فعالیت‌های اقتصادی به‌شمار آورد (مجموعه قوانین و مقررات اجرایی اصل (۴۴) قانون اساسی). در مقاله حاضر با توجه به اهمیت نهاد شورای رقابت در راستای تحقق اهداف و چشم‌اندازهای تعریف شده در فصل نهم قانون، بر آن هستیم تا با تحلیل و ارزیابی چالش‌های پیش روی شورا، موانع موجود را شناسایی و با ارائه راهکارهای مؤثر برای حل مشکلات، مسیر آن را در دستیابی به اهداف مصرح در فصل نهم هموار کنیم.

از این‌رو ابتدا با بررسی ماهیت تنظیم مقررات و تشریح گونه‌های اجرایی آن به دلایل استفاده از تنظیم مقررات می‌پردازیم، سپس با معرفی شورای رقابت و ضرورت شکل‌گیری آن در ایران به بررسی فصل نهم قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه پرداخته

و این فصل از قانون را از نظر گستره اختیارات و وظایف شورای رقابت تحلیل می‌کنیم. در ادامه با معرفی چالش‌های پیش روی شورای رقابت، آنها را در سه حوزه سازمانی، قانونی و مرکز ملی رقابت مورد بررسی قرار داده و در نهایت، پیشنهادها و راهکارهای مؤثر برای برون‌رفت شورا از این مشکلات ارائه می‌شود.

۱ ماهیت تنظیم مقررات

تنظیم مقررات^۱ یکی از انواع مداخلات دولت است که به منظور تأثیرگذاری بر رفتار بنگاه‌ها و افراد در بخش خصوصی انجام می‌شود. البته در ادبیات اقتصادی و حقوقی، تعریف ثابتی از مفهوم تنظیم مقررات وجود ندارد. برخی محققان با ارزیابی تعاریف گوناگون از مفهوم تنظیم مقررات تلاش دارند تا در یک قالب طبقه‌بندی شده شرایط لازم برای انجام مطالعات تحلیلی بیشتر را فراهم آورند (Baldwin and Cave, 1999; Morgan and Yeung, 2007; Ogus, 2004). همچنین برخی محققان از ارائه تعریفی دقیق از مفهوم تنظیم مقررات اجتناب می‌کنند (Ekelund, 1998; Joskow and Noll, 1981; Spulber, 1989; Train, 1997). با این حال در بیشتر مطالعات انجام شده این حوزه، تنظیم مقررات چنین تعریف شده است: «تلاش دولت به منظور کنترل تصمیم‌های بخش خصوصی» (Noll and Bruce, 1983)، یا «اعمال قوانین و مقررات از سوی دولت و گذاشتن ضمانت اجرایی برای این قوانین» (Baldwin and Cave, 1999).

در این تعریف، تنظیم مقررات گونه‌ای از قانونگذاری است که با هدف تأثیرگذاری بر رفتار و تصمیم‌های بخش خصوصی در بازار اعمال می‌شود که البته از سوی دولت دارای ضمانت اجرایی است. اما امروزه تعاریف دقیق‌تری ارائه شده است تا بتواند طیف وسیعی از کارکردهای دولت را در قالب تنظیم مقررات پوشش دهد. این کارکردها عبارت‌اند از: استانداردگذاری در بازار، قیمت‌گذاری، تقسیم منابع کمیاب در بازار، رفع اختلاف و

داوری بین فعالان بازار است که در تعاریف جدید تنظیم مقررات جای می‌گیرند (Ibid.). به‌طور کلی سه تعریف از تنظیم مقررات در ادبیات اقتصادی وجود دارد: در تعریف اول نوعی حکمرانی است که به منظور نظارت و هدایت بازار توسط سازمان‌های دولتی؛ مقرراتی اعمال می‌شود. در تعریف دیگر تنظیم مقررات شامل همه تلاش‌های دولت به‌منظور هدایت بازار می‌شود. این تعریف دربرگیرنده تعریف اول نیز است، چرا که علاوه بر نظارت، فعالیت‌هایی نظیر مالیات‌گذاری، یارانه‌دهی، بازار توزیع و مالکیت دولتی نیز در این حوزه قرار می‌گیرد. تعریف سوم از تنظیم مقررات باز هم حوزه آن را وسیع‌تر دانسته و دربرگیرنده همه سازوکارهای کنترل اجتماعی اعم از آگاهانه، تعمدی یا غیرتعمدی می‌شود. برای مثال آثار بازار بر هنجارهای اجتماعی یا بسیاری از قوانین و مقررات اجتماعی در حوزه تنظیم مقررات قرار می‌گیرد (Ibid.).

تنظیم مقررات در اصل مفهومی سیاسی - اقتصادی است که درک مفهوم آن در چارچوب مباحث سازمان‌های اقتصادی و گونه‌های حقوقی حاکم بر این سازمان‌ها ملموس‌تر خواهد بود. در ادبیات اقتصادی - حقوقی، دو نوع نظام را می‌توان تعریف کرد: در نوع اول که نظام بازار^۱ نامیده می‌شود، اشخاص و گروه‌ها در پیگیری اهداف رفاهی خود آزادند و تنها محدودیت‌های خاص و ساده‌ای وجود دارد. ساختار حقوقی در قالب قوانین، این نظام را پشتیبانی می‌کند و تنظیم مقررات نقشی در این وضعیت ندارد. نوع دوم، نظام مبتنی بر مالکیت بخش عمومی^۲ است. در این نظام دولت تلاش می‌کند رفتارهایی را هدایت یا تشویق کند که فرض شده بدون دخالت دولت اتفاق نخواهد افتاد. هدف اصلی این نظام، اصلاح ناکارایی‌های نظام بازار در راستای منافع جمعی و عمومی است (هادی‌فر، ۱۳۸۸: ۳۶).

مهم‌ترین تفاوت‌های قوانین تنظیم مقررات با قوانین نظام بازار را می‌توان به سه دسته

1. Market System
2. Collectivist System

تقسيم كرد: اولاً، به موضوع كنترل توسط مقام عالى و اتخاذ كار كرد دستورى و رهنمودى اشاره دارد. به عبارت ديگر، قدرت بالاتر (دولت)، اشخاص و گروه‌ها را به رفتار خاصى مجبور مى‌كند كه تخطى از آن مجازات و تنبيه به همراه دارد. ثانياً، قوانين عمومى با توافقات و معاهدات بين بخش خصوصى تغيير نمى‌كند و فقط دولت يا نهادهاى وابسته به آن قابليت اجرايى دارند. ثالثاً، به دليل آنكه دولت در تشكيل و اجراى اين قوانين نقش اساسى دارد، اغلب به صورت متمرکز^۱ است. از طرفى، در نظام بازار، قوانين بيشتر نقش تسهيلگرى دارد و اين قوانين مجموعه‌اى از توافقات منسجم بين افراد و گروه‌هاست كه به تقويت فعاليت‌ها و روابط رفاه‌جو يانه آنها كمك مى‌كند. اين توافقات براساس حقوق مشترك^۲ بنا شده‌اند و در صورت بروز مشكل، به محاكم قضايى نياز دارد (همان: ۳۷). اين نوع قوانين از دو بعد با تنظيم مقررات تفاوت دارند: اولاً، اشخاص (نه دولت‌ها) هستند كه احكام را وضع و اجرا مى‌كنند. ثانياً، الزامات به صورت داوطلبانه پذيرفته شده‌اند و احتمال تغيير عقیده نسبت به پذيرش آن از سوي گروه‌هاى متأثر از قوانين وجود دارد. به همين دليل اين قوانين اغلب به صورت غيرمتمرکزند (همان).

۱-۱ بررسى ارتباط بين مفهوم تنظيم مقررات و رقابت

مفهوم تنظيم مقررات همواره ارتباط تنگاتنگى با مفهوم رقابت داشته و در دهه‌هاى اخير اين ارتباط دچار تغييرات مفهومی بسيارى شده است. به عبارتى لازمه رقابت در فضاي اقتصادى كئونى حضور تنظيم مقررات است. به اين ترتيب تنظيم مقررات با رقابت ماهيت كملى پيدا مى‌كند. امروزه در بازارهاى رقابتى به منظور بهبود شرايط رقابتى از ابزارهاى تنظيم مقررات استفاده مى‌شود.

در ادبيات اقتصادى ارتباط بين مفهوم رقابت و تنظيم مقررات به پنج گروه تقسيم شده

-
1. Centralized
 2. Mutual Rights

است: مقررات زدایی،^۱ بازمقررات زدایی،^۲ تنظیم رقابت،^۳ تنظیم مقررات برای رقابت^۴ و متارگولیشن^۵ که بیان کننده تفاوت‌ها و گاه تضادهایی است که تاکنون در مفهوم تنظیم مقررات وجود داشته است. در دهه ۱۹۷۰ «مقررات زدایی» لازمه به وجود آمدن رقابت به شمار می‌آید و یکی از شروط اصلی تشکیل بازار رقابتی قلمداد می‌شد. بازمقررات گذاری به بازنگری در اهداف و تنظیمات مقررات گذاری می‌پردازد. مزیت مفاهیم تنظیم رقابت و تنظیم مقررات برای رقابت نسبت به بازمقررات گذاری، امکان توسعه رقابت به همراه کنترل‌های دولتی است. «تنظیم مقررات برای رقابت» و «تنظیم رقابت» تفاوت‌هایی در میزان دخالت مقامات دولتی و توانایی‌های آنها در کنترل و هدایت بازار دارد. هرچند هر دو سیاست الزام به ایجاد و تقویت ظرفیت‌های حکمرانی دارند، ولی تنظیم مقررات برای رقابت، از سیاست‌های مداخله جویانه تری برخوردار است.

جدول ۱ بررسی ارتباط میان مفهوم تنظیم مقررات و رقابت

انواع رقابت	انواع تنظیم مقررات	مقامات تنظیم مقررات	مثال
مقررات گذاری شده	بازارهای خودتنظیمی	بدون نهاد تنظیم مقررات (کنار رفتن دولت)	قوانین حمایتی از مصرف کننده
مقررات گذاری شده	تنظیم رقابت	سازمان رقابت ملی	جلوگیری از انحصار با مقررات گذاری ادغام عمودی و افقی
مقررات گذاری شده	مقررات گذاری برای رقابت	مقامات تنظیم مقررات و سازمان رقابت ملی	ضوابط خاص بخش‌ها مانند اتصال متقابل در مخابرات

1. Deregulation
2. Re-regulation
3. Regulation of Competition
4. Regulation for Competition
5. Meta-regulation

جدول ۱ بررسى ارتباط ميان مفهوم تنظيم مقررات و رقابت

انواع رقابت	انواع تنظيم مقررات	مقامات تنظيم مقررات	مثال
متارگوليشن	خودتنظيمى	مقامات تنظيم مقررات و سازمان رقابت ملي	نهادسازى براى خودتنظيمى

Source: J. Jordana and David Levi Faur (2004). *The Politics of Regulation, Institutions and Regulatory Reforms for the Age of Governance*, The CRC Series on Competition, Regulation and Development.

در نهايت متارگوليشن بيان‌كننده اين موضوع است كه علاوه بر مقررات گذارى مستقيم افراد و شركت‌ها در بازار، فرايند تنظيم مقررات شامل خودمقررات گذارى نيز مى‌شود. به عبارت ديگر، دولت كنترل بر نظارت درونى (خودكنترلى) شركت‌ها و ساير سازمان‌ها، به منظور تطابق با اهداف را دارد. نظارت و دخالت مستقيم، جاى خود را به نظارت بر خودرگولاتورى بنگاه‌ها و شركت‌ها داده است به گونه‌اى كه بنگاه‌ها و شركت‌ها با شرايط و ضوابطى كه دولت تعيين كرده خودشان اقدام به تنظيم مقررات در بازار مى‌كنند (همان: ۳۵). جدول ۱ به اهم مباحث مطرح شده اشاره دارد.

۱-۲ دلايل استفاده از تنظيم مقررات

دولت‌ها به دلايل گوناگونى^۱ تنظيم مقررات را اعمال مى‌كنند. در بيشتر استدلالاتى كه در حمايت از مقررات گذارى بيان مى‌شود به مسئله شكست بازار^۲ اشاره مى‌شود. در برخى بخش‌ها يا شرايط به دليل بروز حالت فقدان بازار^۳ و اينكه بازار كنترل نشده قادر به تأمين منافع عمومى نىست، استفاده از ابزار تنظيم مقررات توجه پذير مى‌شود.^۴ مسائلى همچون انحصار طبيعى و پيامدهاى بيرونى تخصيص منابع كمياب اقتصادى در بازار، حفظ حقوق

۱. انگيزه‌هاى نظير محدود كردن قدرت اقتصادى يك بنگاه، تأمين منافع بنگاه خاص يا حتى بهره‌بردارى سياسى.

2. Market Failure

3. Market Absence

۴. به عنوان مثال خانوارها به خريد هواى پاك يا محيط آرام و ساكت در منطقه مسكونى خود قادر نىستند.

مصرف کنندگان و ارائه کالا و خدمات با کیفیت و کمیت مناسب از موضوعات دیگری است که ضرورت نهاد تنظیم مقررات را نشان می دهد (همان: ۳۹).

جدول ۲ دلایل و اهداف استفاده از تنظیم مقررات

مثال	اهداف	دلایل
خدمات رفاهی عمومی مانند آب و برق	- خنثی کردن تمایل بنگاه‌ها به افزایش قیمت یا کاهش تولید - مهار منافع حاصل از سودهای اقتصادی - شناسایی حوزه‌هایی که خاصیت انحصار طبیعی دارند	انحصار طبیعی
بنگاه اقتصادی منبع و ذخیره بسیار ارزانی را کشف می کند	- انتقال منافع و سودهای حاصل به مصرف کنندگان یا پرداخت کنندگان مالیات	سودهای غیرمنتظره
آلوده کردن رودخانه توسط کارخانجات	- مجبور کردن تولیدکننده یا مصرف کننده به تحمل هزینه‌ها به صورت کامل و جلوگیری از انتقال هزینه‌های یک بنگاه به جامعه یا بنگاه‌های دیگر	پیامد خارجی
اجاری کردن نصب برچسب روی داروها، مواد غذایی و نوشیدنی‌ها	- آگاه کردن مصرف کنندگان و تقویت عملکرد سازو کارهای بازار	نبود اطلاعات کافی
خدمات حمل و نقل در مناطق دورافتاده	- اطمینان از ارائه خدمات ضروری در حد مورد نیاز جامعه	تداوم و در دسترس بودن خدمات
قیمت گذاری پایین تر در بخش حمل و نقل	- جلوگیری از بروز رفتارهای ضد رقابتی	رفتار ضد رقابتی و قیمت گذاری سلطه گرانه
خدمات دفاعی، امنیتی و بهداشتی	- تقسیم هزینه‌ها زمانی که سود فعالیت‌ها تقسیم می شود اما مسئله سواری مجانی وجود دارد	کالاهای عمومی و مخاطرات اخلاقی
مباحث سلامت و ایمنی در محیط کار	- حمایت از عوامل اقتصادی آسیب پذیر در زمانی که بازار توانایی آن را ندارد	قدرت چانه زنی نابرابر
کمبود مواد سوختی در مواقع خاص	- تخصیص کالاهای کمیاب مورد نیاز جامعه	کمبود و جیره بندی

جدول ۲ دلايل و اهداف استفاده از تنظيم مقررات

مثال	اهداف	دلايل
حمایت از کسانی که به دلیل اعمال سیاست‌ها یا حوادث آسیب دیده‌اند	- توزیع براساس نیاز جامعه - جلوگیری از رفتار یا نتایج نامطلوب	سیاست‌های اجتماعی و توزیع عادلانه
تولید پراکنده در کشاورزی و ماهیگیری	- حمایت از تولید کارا زمانی که هزینه‌های معاملاتی مانع به دست آوردن منافع شبکه‌ای یا کارایی‌های ناشی از مقیاس از طریق بازار می‌شود	عقلایی کردن و هماهنگی
فعالیت‌های زیست‌محیطی	- حمایت از نیازهای نسل‌های آتی - هماهنگی در فعالیت‌های نوع‌دوستانه	برنامه‌ریزی

Source: R. Baldwin and Martin Cave (1999). *Understanding Regulation: Theory, Strategy, and Practice*, Oxford University Press.

۲ معرفی شورای رقابت

به منظور دستیابی به شرایط بازار رقابتی و بهره‌مندی از مزایای ناشی از افزایش کارایی، تخصیص بهینه منابع و رفاه اقتصادی در قوانین برنامه سوم و چهارم توسعه، دولت به تدوین لایحه‌ای برای تسهیل رقابت و تنظیم انحصارات موظف شد. همچنین مطابق جزء «۳» بند «ه» سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در ۱۳۸۴/۳/۱ به جلوگیری از ایجاد انحصار توسط بنگاه‌های اقتصادی غیردولتی از طریق تنظیم و تصویب قوانین و مقررات تأکید شد (میرجلیلی، ۱۳۸۵: ۱). در راستای تحقق این سیاست و قوانین برنامه توسعه، لایحه «مقررات تسهیل‌کننده رقابت و ضوابط مربوط به کنترل و جلوگیری از شکل‌گیری انحصارات» در جلسه ۱۳۸۴/۴/۲۶ هیئت وزیران به تصویب رسید و به مجلس شورای اسلامی تقدیم شد. این لایحه مشتمل بر ۴۶ ماده و ۵ فصل به شرح جدول ۳ است.

برای تحقق اهداف این لایحه، «شورای رقابت» تشکیل شد که برای انجام امور کارشناسی و اجرایی و فعالیت‌های دبیرخانه‌ای شورای رقابت، مرکز ملی رقابت در قالب مؤسسه‌ای دولتی زیر نظر رئیس‌جمهور تأسیس شده است (میرجلیلی، ۱۳۸۴: ۴۰).

جدول ۳ چارچوب لایحه مقررات تسهیل کننده رقابت و ضوابط کنترل و جلوگیری از

شکل گیری انحصارات

فصل اول	فصل دوم	فصل سوم	فصل چهارم	فصل پنجم
اهداف، دایره شمول و تعاریف (محدودیت‌ها و ممنوعیت‌ها)	رویه‌های ضد رقابتی	شورای رقابت، هیئت تجدیدنظر و مرکز ملی رقابت	مقررات جزایی	مقررات تکمیلی

مأخذ: فاطمه میر جلیلی (۱۳۸۵). «درباره لایحه مقررات تسهیل کننده رقابت و ضوابط مربوط به کنترل و جلوگیری از شکل گیری انحصارات (۱)، مروری بر قانون رقابت کشورهای منتخب»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

شورای رقابت شامل پانزده نفر از نمایندگان قوای سه گانه و بخش‌های اقتصادی (خصوصی، تعاونی و دولتی) است که ترکیب اعضای آن عبارت‌اند از: سه نفر از نمایندگان مجلس از کمیسیون‌های اقتصادی، برنامه و بودجه و محاسبات و صنایع و معادن؛ دو نفر از قضات دیوان عالی کشور به انتخاب و حکم رئیس قوه قضائیه؛ دو صاحب نظر اقتصادی خبره و یک متخصص امور مالی به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و حکم رئیس جمهور؛ یک حقوق دان زبده و آشنا به حقوق اقتصادی به پیشنهاد وزیر دادگستری و حکم رئیس جمهور؛ دو صاحب نظر در تجارت به پیشنهاد وزیر بازرگانی و حکم رئیس جمهور؛ یک صاحب نظر در صنعت به پیشنهاد وزیر صنایع و معادن و حکم رئیس جمهور؛ یک صاحب نظر در خدمات زیربنایی به پیشنهاد معاون برنامه ریزی و نظارت راهبردی و حکم رئیس جمهور؛ و دو نفر به انتخاب اتاق‌های تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران و بازرگانی و صنایع و معادن ایران (<http://council.nicc.ir/default.aspx>).

۳ بررسی فصل نهم قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل (۴۴) قانون اساسی

فصل نهم قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه کشور که مواد (۴۳ تا ۸۴) این قانون را دربرمی گیرد، به مفاهیم مرتبط با تسهیل رقابت و منع انحصار می‌پردازد. مروری بر این مواد نشان می‌دهد که یک رکن اساسی و مهم قانون ذکر شده معطوف به تبیین اعمال

و رويه‌هاى ضد رقابتى، محدود كردن و تنظيم انحصارات، معرفى و استقرار شورائى رقابت، هيئت تجديد نظر و نهادهاى نظارتى و تنظيم كننده بخشى درزمينه انحصارات طبيعى و قانونى و همچنين احكام مجازات مرتكبين اعمال محل رقابت است. از آنجا كه همه فعالان بخش‌هاى اقتصادى شامل اشخاص حقيقى و حقوقى بخش‌هاى خصوصى، تعاونى، دولتى و عمومى غير دولتى مشمول مفاد و احكام اين قانون هستند و از طرفى در اين قسمت به طور جامع به مباحث منع انحصار پرداخته مى‌شود، مى‌توان آن را «قانون ضد انحصار» نام برد. در جدول ۴ به طور اجمال به تفسير فصل نهم قانون فوق پرداخته شده است.

جدول ۴ خلاصه فصل نهم قانون اصلاح موادى از قانون برنامه چهارم توسعه

مفاهيم	اهداف	ماده
در اين ماده تمامى اشخاص حقيقى و حقوقى بخش‌هاى عمومى، دولتى، تعاونى و خصوصى مدنظر قرار مى‌گيرند.	دايره شمول فصل نهم قانون	ماده (۴۳)
در اين مواد با ذكر مصاديق و عناوين، نوع اعمال و رويه‌هاى ضد رقابتى، انحصارى، تبعيض آميز و محل رقابت تعريف و بهوظيفه شورائى رقابت نسبت به ممنوعيت اجراى آنها توسط بنگاه‌ها و اشخاص اشاره شده است.	تشریح رويه‌هاى ضد رقابتى «محدوديت‌ها و ممنوعيت‌ها»	مواد (۴۴ تا ۵۲)
در مواد ذكر شده به ضرورت شكل گيرى شورائى رقابت، اهداف، تركيب و نحوه انتخاب اعضا، دوره تصدى و چگونگى	شورائى رقابت و مركز ملي رقابت	مواد (۵۳ تا ۵۷)

جدول ۴ خلاصه فصل نهم قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه

مفاهیم	اهداف	ماده
رسیدگی به تخلفات آنها و همچنین تشکیل مرکز ملی رقابت به عنوان بازوی کارشناسی این نهاد اشاره شده است.		
این مواد به گستره اختیارات شورای رقابت و حیطه آزادی عمل آن در برخورد با مصادیق ضد رقابتی می پردازد.	اختیارات شورای رقابت	مواد (۵۸ تا ۶۲)
در این مواد به چگونگی ارتباط شورای رقابت با هیئت تجدیدنظر به عنوان نهاد ناظر بر تصمیمات شورا پرداخته شده است و همچنین برخی اختیارات شورا، تکالیف و محدودیت های وضع شده برای اعضای آن، هیئت تجدیدنظر و کارکنان مرکز ملی رقابت مورد بررسی قرار می گیرد.	شورای رقابت و هیئت تجدیدنظر	مواد (۶۳ تا ۷۱)
در این مواد به انواع جرائم نقدی و کیفری ناشی از ارتکاب اعمال خلاف قوانین اشاره شده که نوع جرمه و مقدار آن براساس نوع رفتار اشخاص (حقیقی یا حقوقی) توسط شورا تعیین می شود.	مقررات جزایی	مواد (۷۲ تا ۸۴)

مأخذ: مجموعه قوانین و مقررات اجرایی اصل (۴۴) قانون اساسی به همراه اسناد بالادستی مرتبط با آن، تهران،

دبیرخانه شورای عالی اجرای سیاست های کلی اصل (۴۴) قانون.

۴ اهداف تحقیق

این مقاله به دنبال اهداف ذیل است:

- شناسایی و تحلیل چالش‌های پیش روی شورای رقابت براساس اهداف مصرح در فصل نهم قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه؛
- ارائه پیشنهادهاى کاربردى به شورای رقابت برای حل چالش‌های گفته شده؛

۵ سؤالات تحقیق

مقاله حاضر به دنبال پاسخ‌گویی به سؤالات ذیل است:

- اختیارات و وظایف شورای رقابت براساس فصل نهم قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم توسعه از چه گستره‌ای برخوردار است؟
- شورای رقابت در حوزه قانونی با چه چالش‌هایی مواجه است؟
- چالش‌های سازمانی پیش روی شورای رقابت در چه عواملی خلاصه می‌شود؟
- مرکز ملی رقابت به‌عنوان بازوی کارشناسی و دبیرخانه‌ای شورای رقابت با چه مشکلات ساختاری و اجرایی مواجه است؟
- چه راهکارهایی برای حل چالش‌های شورای رقابت پیشنهاد می‌شود؟

۶ روش تحقیق

در مقاله حاضر، به منظور بررسی و ارزیابی چالش‌های پیش روی شورای رقابت برای جمع‌آوری اطلاعات در حوزه‌های مختلف از روش میدانی استفاده شده است. همچنین برگزاری جلسات هم‌اندیشی و گفت‌وگوهای کارشناسی با اعضای شورای رقابت و مرکز ملی رقابت، خبرگان و صاحب‌نظران حوزه رقابت و انحصار و نمایندگان سازمان‌هایی که در دوره شکل‌گیری شورا به‌نحوی با این نهاد در ارتباط بوده‌اند، از بخش‌های اصلی استخراج اطلاعات به‌شمار می‌آید. از آنجا که شورای رقابت از سال ۱۳۸۸ فعالیتش را آغاز کرده، عدم

دسترسی به منابع اطلاعاتی و مطالعات انجام شده مشابه داخلی از محدودیت‌های اصلی این تحقیق بوده است. از این رو با برگزاری جلسات هم‌اندیشی با اعضای شورای رقابت، کارشناسان و صاحب‌نظران حوزه رقابت و انحصار و گفت‌وگو با آنان، بخش عمده‌ای از اطلاعات مورد نیاز برای انجام این تحقیق به دست آمد. سپس با پالایش و تحلیل اطلاعات به دست آمده و طبقه‌بندی آنها به حوزه‌های سازمانی، قانونی و مرکز ملی رقابت به تشریح هریک از آنها پرداخته شده است.

۷ تحلیل چالش‌های شورای رقابت

نتایج حاصل از جلسات هم‌اندیشی با کارشناسان شورای رقابت حاکی از آن است که اغلب مشکلات پیش روی این نهاد با چالش‌های سازمانی و قانونی مرتبط است، از این رو در تحقیق حاضر به بررسی وضعیت سازمانی شورای رقابت و برخی مشکلات و تنگناهای سازمانی پیش روی آن پرداخته و در ادامه با تحلیل مواد قانونی فصل نهم قانون اصلاح موادی از برنامه چهارم توسعه به ابهامات موجود در این فصل از قانون می‌پردازیم. در انتها با بررسی ساختار مرکز ملی رقابت به موانع و مشکلات این مرکز از بدو تأسیس تاکنون اشاره می‌شود.

۷-۱ چالش‌های سازمانی

۷-۱-۱ عدم آشنایی با جایگاه سازمانی

به رغم آنکه در فصل نهم قانون به نقش کلیدی و جایگاه مهم شورای رقابت به عنوان تنها مرجع رسیدگی به شکایات در خصوص اعمال و رویه‌های ضد رقابتی اشاره شده و قانون گستره وسیعی از ابزارهای تنبیهی را برای جلوگیری از بروز رفتارهای انحصاری و مخل رقابت در اختیار شورا قرار داده است، با این حال به نظر می‌رسد یکی از مسائلی که در خصوص شورای رقابت مورد غفلت قرار گرفته، عدم آشنایی با جایگاه واقعی آن در بین

سازمان‌ها، نهادهای دولتی و خصوصی است، چرا که تاکنون و پس از گذشت بیش از سه سال از تأسیس شورای رقابت، بسیاری از سازمان‌های دولتی، بنگاه‌های اقتصادی و بخش‌های خصوصی و تعاونی به‌طور کامل از ساختار و نحوه کارکرد شورا آگاه نیستند و با محدوده اختیارات و اهمیت آن در رفع تبعیض، انحصار و تسهیل رقابت در بازارهای مختلف آشنایی ندارند. همچنین عدم معرفی شورای رقابت از طریق رسانه‌های عمومی و تبیین اهداف و وظایف آن در بین بخش عمومی باعث شده است تا جایگاه واقعی آن همچنان مغفول بماند (برگرفته از یافته‌های تحقیق). بنابراین باید با استفاده از روش‌های صحیح اطلاع‌رسانی، جایگاه واقعی شورای رقابت، اهداف و رسالت آن در بین بازارها و بنگاه‌های اقتصادی تشریح شود تا شورا بتواند جایگاه ویژه و کلیدی خود را براساس مواد مطرح شده در فصل نهم قانون پیدا کند (همان).

البته در این زمینه دیدگاه‌های مخالفی وجود دارد. به اعتقاد صاحب‌نظران شورا، در زمان تشکیل این نهاد تبلیغات مناسبی برای شناساندن آن انجام شده است و سازمان‌ها و نهادهای مختلف با چنین شورایی آشنایی دارند، اما آنچه که اهمیت دارد بی‌میلی آنها به همکاری با این نهاد است. نکته مورد توجه آن است که هرچه نهادهای مرتبط با شورای رقابت از قدرت تأثیرگذاری بیشتری در بازار برخوردار بوده‌اند، تمایلشان برای همکاری با شورای رقابت کمتر بوده است که می‌توان به شرکت هواپیمایی ایران و راه‌آهن جمهوری اسلامی اشاره کرد. بنابراین به اعتقاد کارشناسان نیاز است تا از طریق نهادهای بالادستی؛ سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با شورا به همکاری و تعامل بیشتر با شورای رقابت موظف شوند (همان).

۲-۱-۷ عدم پیش‌بینی بازوهای استانی

براساس ماده (۶۲) فصل نهم قانون اصل (۴۴) شورای رقابت به‌عنوان تنها مرجع رسیدگی به رویه‌های ضدرقابته شناخته شده و وظیفه دارد که رأساً یا براساس شکایت هر شخص

حقیقی یا حقوقی به بررسی در خصوص بروز رویه‌های ضد رقابتی پردازد (مجموعه قوانین و مقررات اجرایی اصل (۴۴) قانون اساسی). بنابراین رسیدگی و نظارت بر رفتار بنگاه‌ها و اعمال محل رقابت در بازارهای کشور نیازمند تشکیل بازوهای استانی برای شورا در نقاط مختلف است. در حالی که ساختار کنونی شورای رقابت همان‌گونه که در فصل نهم قانون اشاره شده، بر تمرکز جغرافیایی آن استوار بوده و برای این نهاد بازوهای استانی پیش‌بینی نشده است. با توجه به وجود چنین نقصانی در ساختار سازمانی شورا، ایفای نقش مدعی‌العموم توسط شورا و شناسایی مصادیق ضد رقابتی در گستره جغرافیایی کشور در شرایط موجود تا حدی غیر عملی به نظر برسد. از این رو باید در درازمدت برای رفع این نقص تدابیر مناسبی اندیشیده شود (برگرفته از یافته‌های تحقیق).

۳-۱-۷ اصل استقلال در شورای رقابت

هر چند بر اساس بند «۴» ماده (۵۶) فصل نهم قانون؛ به شورای رقابت در رسیدگی و تصمیم‌گیری مطابق مقررات فصل مربوط به تسهیل رقابت و منع انحصار «استقلال کامل» داده شده است، اما بر اساس ماده (۵۴)، دبیرخانه این شورا در قالب مؤسسه‌ای مستقل زیر نظر رئیس‌جمهور تشکیل می‌شود که باعث وابستگی این نهاد به دولت می‌شود (مجموعه قوانین و مقررات اجرایی اصل (۴۴) قانون اساسی). همچنین برای هشت نفر از پانزده عضو شورا پیشنهاد مراجع دولتی و حکم رئیس‌جمهور جزء شرایط انتخاب است که نشان‌دهنده وابستگی این رگولاتور به قوه مجریه است (مجموعه قوانین و مقررات اجرایی اصل (۴۴) قانون اساسی؛ هادی‌فر، ۱۳۸۸؛ برگرفته از یافته‌های تحقیق). هر چند نمایندگانی از بخش‌های غیردولتی در شورای رقابت حضور دارند، اما با توجه به انتخاب اکثریت اعضای شورای رقابت توسط رئیس‌جمهور و وابستگی بیشتر آنان به دولت، به نظر می‌رسد شورا در عملکرد و تصمیمات خود آن‌گونه که در قانون به آن اشاره شده است، از استقلال کامل برخوردار نیست (برگرفته از یافته‌های تحقیق).

۴-۱-۷ فرایند تصمیم‌گیری

یکی از مشخصه‌های عمده نهادهای تنظیم مقررات چگونگی اتخاذ تصمیم در این نهادهاست؛ چرا که چنین نهادهایی به‌طور روزمره به اتخاذ تصمیم‌های متنوع درباره بازار و عوامل دخیل در آن نیاز دارند. در نهاد تنظیم مقررات شیوه‌های مختلفی برای تصمیم‌گیری وجود دارد که می‌توان به تصمیم‌گیری فردی یا تصمیم‌گیری اعضای یک کمیسیون اشاره کرد (هادی‌فر، ۱۳۸۸: ۱۴۴).

براساس ماده (۵۷)، جلسات شورای رقابت با حضور دوسوم اعضا و به ریاست رئیس شورا و در غیاب وی نایب رئیس رسمیت خواهد داشت. تصمیمات با رأی اکثریت اعضای صاحب رأی، مشروط بر آنکه از پنج رأی کمتر نباشد، معتبر خواهد بود. همچنین تصمیمات شورا درباره ماده (۶۱) قانون^۱ در صورتی اعتبار خواهد داشت که حداقل رأی یک قاضی عضو نیز در آن مثبت باشد که می‌توان گفت این موضوع بیانگر حق وتو برای اعضای قاضی در شورای رقابت بوده و از این حیث قانون نوعی ارجحیت برای اعضای حقوقی شورای رقابت قائل شده است. با توجه به روش‌های متداول اتخاذ تصمیم در نهادهای تنظیم مقررات، به نظر می‌رسد فرایند تصمیم‌گیری در شورای رقابت در قالب هیئت‌های تصمیم‌گیری بوده و رأی صادره از سوی این شورا با تصویب اکثریت اعضای آن انجام می‌شود. جدول ۵ به وضعیت شورای رقابت در حوزه تصمیم‌گیری می‌پردازد.

جدول ۵ وضعیت شورای رقابت در حوزه تصمیم‌گیری

ردیف	عناوین شاخص‌ها	بلی	خیر	مستند قانونی	توضیحات
۱	فرایند متمرکز تصمیم‌گیری در شورای رقابت	*		ماده (۶۲) قانون اصل (۴۴)	شورای رقابت تنها مرجع رسیدگی به رویه‌های ضدرقابتی معرفی شده است.

۱. موضوع تصمیمات اصلاحی و تنبیهی اتخاذ شده در موقع احراز اعمال رویه‌های ضدرقابتی.

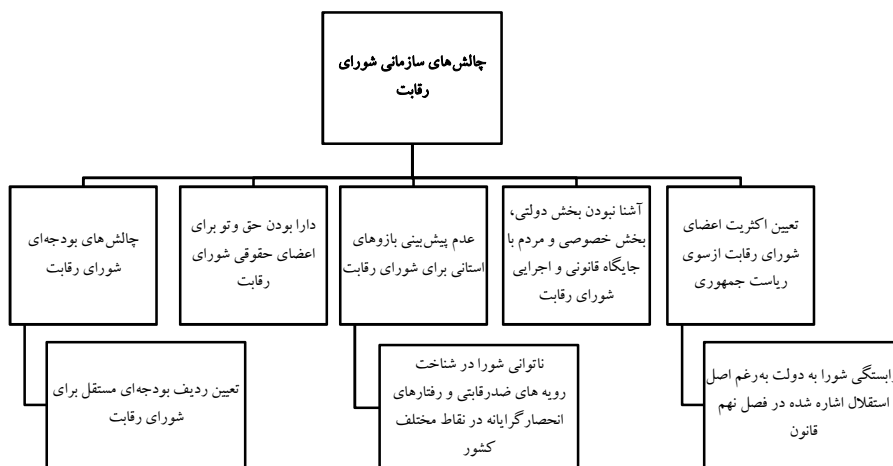
جدول ۵ وضعیت شورای رقابت در حوزه تصمیم گیری

ردیف	عناوین شاخص‌ها	بلی	خیر	مستند قانونی	توضیحات
۲	نحوه تصمیم‌گیری در شورای رقابت	*		ماده (۵۳) قانون اصل (۴۴)	در ماده (۵۳) قانون به‌طور کامل به نحوه تعیین اعضای شورای رقابت و حوزه‌های تخصصی آنان اشاره شده است.
۳	حق و تو برای اعضای حقوقی شورای رقابت		*	-	در قانون اشاره‌ای به آن نشده است. اما لزوم رأی حداقل یک قاضی در تصمیمات به نوعی زمینه‌ساز ایجاد شرایط و تو برای اعضای حقوقی شورا می‌شود.
۴	امکان مجازات شدن در برابر تصمیم‌های اتخاذ شده توسط اعضای حقوقی شورای رقابت	*		-	در بند «۳» ماده (۵۶) به آن اشاره شده است.
۵	وجود رأی ممتاز در شورای رقابت	*		ماده (۵۷) قانون اصل (۴۴)	هرچند رأی افراد برابر است ولی برای تصمیمات موضوعه ماده (۶۱) رأی یک قاضی شرط لازم است.
۶	مستند بودن فرایند تصمیم‌گیری در شورای رقابت		*	-	در قانون به آن اشاره نشده است.
۷	الزام گزارش فنی برای پشتیبانی از تصمیمات شورای رقابت		*	-	در قانون به آن اشاره نشده است.

جدول ۵ وضعیت شوراي رقابت در حوزه تصميم گيري

ردیف	عناوين شاخص‌ها	بلي	خير	مستند قانوني	توضيحات
۸	اعلام عمومي موضوع جلسات شوراي رقابت قبل از برگزاري		*	-	در قانون به آن اشاره نشده است.
۹	حضور بخش خصوصي در فرايند تصميم گيري شوراي رقابت	*		ماده (۵۳) قانون اصلي (۴۴)	نمايندگان اتاق بازرگاني، صنايع و معادن و اتاق تعاون به‌عنوان نمايندگان بخش خصوصي در اين شورا حاضرند.

مأخذ: همان.

مأخذ: برگرفته از یافته‌های تحقیق.

نمودار ۱ چالش‌های سازمانی شورای رقابت

۷-۲ چالش‌های قانونی

یکی از مهم‌ترین مسائلی که در تدوین قوانین و مقررات باید مورد توجه قرار گیرد بحث «جامعیت» قوانین است. به عبارتی سعی قانونگذار در تهیه و نگارش قوانین و مقررات باید همواره بر آن باشد تا همه مباحث و موضوعات مندرج در مواد قانونی را از ابعاد مختلف مورد بررسی قرار دهد تا ابهامات آن به حداقل برسد (برگرفته از یافته‌های تحقیق). باین حال بررسی فصل نهم قانون بیانگر آن است که در موارد متعددی، مواد مندرج در آن از شفافیت کافی برخوردار نیست. از این رو لزوم رسیدگی و رفع ابهامات موجود ضروری است.

نتایج یافته‌های این تحقیق بیانگر آن است که مسائل و مشکلات پیش روی شورای رقابت به قبل از تشکیل این نهاد و مشکلات مربوط به تدوین قانون اصل (۴۴) بازمی‌گردد. چرا که در پیش‌نویس اولیه قانون اصل (۴۴) به تفکیک بازارهای انحصاری از یکدیگر با توجه به تفاوت‌های موجود در سازوکار بازارهای انحصاری از هم تأکید شده، در متن نهایی اصل (۴۴) قانون اساسی به تفکیک این گونه بازارهای انحصاری از یکدیگر توجهی نشده است، به طوری که در فصل نهم قانون ورود به حوزه‌های انحصاری تمام بازارها (بدون توجه به نوع انحصاری بودن آن) برعهده نهاد تازه تأسیس شورای رقابت است. بنابراین این موضوع بدون توجه به ظرفیت‌ها و توانایی‌های این شورا انجام شده است (همان).

۷-۲-۱ بی‌توجهی به مفاهیم مرتبط با تسهیل رقابت در فصل نهم قانون اصل (۴۴)

با مطالعه مواد (۴۴ تا ۵۲) فصل نهم قانون به نظر می‌رسد به رغم آنکه این فصل از قانون «تسهیل رقابت و منع انحصار» نام‌گذاری شده است، اما بیشتر مواد مطرح شده به منع انحصار و جلوگیری از رفتارهای مخمل رقابت پرداخته و راهکار و دستورالعمل خاصی برای تسهیل رقابت در مواد قانونی مشاهده نمی‌شود (همان). برای مثال، ماده (۴۵) قانون به ممنوعیت اعمالی اشاره دارد که به اختلال در رقابت منجر می‌شوند و در ادامه مواد قانونی

۱. به خصوص مواد نخستین آن که به معرفی انواع رویه‌های ضد رقابتی و انحصارگرایانه اختصاص دارد.

نیز به جلوگیری از بروز رفتارهایی نظیر تصدی سمت در شرکت‌ها و بنگاه‌ها به منظور اختلال در بازار، ادغام شرکت‌ها و مواردی از این دست پرداخته می‌شود اما به‌طور دقیق در این مواد به ارائه راهکار و دستورالعمل مشخصی برای تسهیل در رقابت بازار اشاره نشده است. بنابراین باید در فصل نهم قانون و به فراخور موضوع آن، علاوه بر ارائه راهکارهایی برای منع انحصار و جلوگیری از اعمال مخل رقابت، به تبیین راهکارهای مرتبط با تسهیل رقابت پرداخته شود و اختیارات نهاد شورای رقابت از حیث فراهم کردن بستر لازم برای تسهیل رقابت در بازارهای اقتصادی مورد توجه قرار گیرد (همان).

۷-۲-۲ وجود مفاهیم کیفی در برخی مواد قانونی فصل نهم اصل (۴۴)

برخی مصادیق ارائه شده در مواد (۴۴ تا ۵۲) به‌صورت کیفی‌اند که این امر باعث می‌شود تا شورا در تشخیص مصادیق و رویه‌های مخل رقابت با ابهام مواجه شود. برای مثال جزء «۲» از بند «الف» ماده (۴۵)، به «وادار کردن اشخاص دیگر به استتکاف از معامله و یا محدود کردن معاملات آنها با رقیب»، جزء «۳» از بند «الف» ماده (۴۵) به «ذخیره یا نابود کردن کالا یا امتناع از فروش آن و نیز امتناع از ارائه خدمت به نحوی که این ذخیره‌سازی، اقدام یا امتناع منجر به بالا رفتن ساختگی قیمت کالا یا خدمت در بازار شود، اعم از اینکه به‌طور مستقیم یا با واسطه انجام گیرد» اشاره دارد و یا تبصره بند «د» از ماده (۴۵) که «تشخیص لطمه جدی» ناشی از اعمال قیمت‌گذاری تهاجمی را برعهده شورای رقابت نهاده است (مجموعه قوانین و مقررات اجرایی اصل (۴۴) قانون اساسی)، از جمله مصادیق کیفی مطرح شده در این مواد بوده که به تفسیر و توضیحات جامع‌تری نیاز دارد، زیرا احکام قضایی را نمی‌توان براساس مقادیر کیفی بروز جرم صادر کرد (برگرفته از یافته‌های تحقیق).

۷-۲-۳ نکاتی درباره بند «۱۲» ماده (۶۱): تعیین جریمه‌های نقدی برای متخلفان

در بند «۱۲» ماده (۶۱) اصل (۴۴)، شورای رقابت مکلف است در صورت مشاهده رویه‌های ضدرقابتهی موضوع مواد (۴۴ تا ۴۸) این قانون و در صورت نقض ممنوعیت‌های ماده (۴۵)

جریمه‌های نقدی را از ده میلیون (۱۰.۰۰۰.۰۰۰) تا یک میلیارد (۱.۰۰۰.۰۰۰.۰۰۰) ریال برای متخلفان تعیین کند که با توجه به حجم بالای بنگاه‌هایی که به صورت انحصاری در بازارهای گوناگون مشغول به فعالیت هستند، به نظر می‌رسد تعیین سقف ریالی جرائم برای این گونه بنگاه‌ها از کارایی و بازدارندگی لازم برخوردار نباشد (مجموعه قوانین و مقررات اجرایی اصل (۴۴) قانون اساسی؛ برگرفته از یافته‌های تحقیق). از این رو باید این بند از قانون مورد بازبینی قرار گیرد و محدوده ریالی جرائم نقدی پیش‌بینی شده برای بنگاه‌های متخلف متناسب با حجم فعالیت و بازدهی مالی آنها در نظر گرفته شود (چراتیان و همکاران، ۱۳۹۱).

۴-۲-۷ نکاتی درباره ماده (۵۵) از فصل نهم قانون اصل (۴۴)

ماده (۵۵) فصل نهم قانون به «دوره تصدی، اشتغال و رویه یا نحوه رسیدگی به تخلفات اعضای شورای رقابت» می‌پردازد به طوری که در بند «۴» آن آمده است: «اشتغال رئیس و اعضای شورا باید به صورت تمام وقت باشد و این افراد نمی‌توانند هم‌زمان شغل یا مسئولیت دیگری را در بخش دولتی، خصوصی و یا عمومی داشته باشند». البته به نظر می‌رسد که در تدوین این ماده قانونی دقت کافی از سوی قانونگذار انجام نشده است؛ زیرا لازمه حضور در شورای رقابت که یکی از مهم‌ترین نهادهای تنظیم مقررات در اقتصاد ایران به حساب می‌آید، داشتن اطلاعات جامع و آگاهی کافی از وضعیت اقتصادی و شرایط بازارهای گوناگون و افراد متخصصی است که در وضعیت کنونی در عرصه‌های سیاسی و اقتصادی حضوری فعال داشته و از اطلاعات به‌روز برخوردار باشند (برگرفته از یافته‌های تحقیق). بنابراین پیشنهاد می‌شود این ماده قانونی مورد بازبینی قرار گیرد و همچنین در پیش شرط اشتغال تمام وقت اعضای شورای رقابت اصلاحاتی انجام شود (چراتیان و همکاران، ۱۳۹۱).

۵-۲-۷ بررسی تداخل اختیارات شورای رقابت با نهادهای نظارتی مشابه

بر اساس ماده (۶۲) فصل نهم قانون اصلاح موادی از برنامه چهارم توسعه، شورای رقابت

به عنوان تنها مرجع رسيدگى به رويه‌هاى ضد رقابتى شناخته شده است و قانون آن را مكلف ساخته تا راساً يا بر اساس شكايه هر شخص حقيقي و حقوقى (سازمان‌هاى دولتى و غيردولتى) تحقيق و بررسى خود را درباره رويه‌هاى ضد رقابتى آغاز و در چارچوب ماده (۶۱) اين قانون تصميمات لازم را اتخاذ كند. اما نکته مهم آن است كه تا پيش از شكل گيرى شورائى رقابت، وظائف و اختيارات اين نهاد برعهده برخى سازمان‌هاى مشابه نظير «سازمان تعزيرات حكومتى»، «سازمان حمايت از حقوق مصرف كنندگان» و «سازمان تنظيم مقررات و ارتباطات راديوى» قرار داشت و مواردى همچون رسيدگى به شكايات در ارتباط با اعمال ضد رقابتى و موارد اخلال در بازار را اين سازمان‌ها انجام مى دادند. مهم تر آنكه با تاسيس شورائى رقابت و تفويض اختيارات نظارتى به آن، اين سازمان‌ها همچنان بر اساس وظائفى كه قانون براى آنها تعيين كرده است به فعاليت‌هاى سابق خود ادامه مى دهند. اين موضوع باعث شده تا به نوعى، ميان وظائف شورائى رقابت و ديگر نهادهاى مشابه آن تداخل ايجاد شود. نگاهى به وظائف قانونى سازمان‌هاى مشابه شورائى رقابت نشان مى دهد كه در برخى موارد، وظائف و اختيارات يكسانى براى شورا و سازمان‌هاى مشابه آن تعريف شده است. در جدول ۶ به تعدادى از آنها اشاره مى شود:

جدول ۶ وظائف مشابه شورائى رقابت و ساير سازمان‌هاى نظارتى

ماده	شرح ماده	نهاد مشمول اجراى قانون
جزء «۳» بند «الف» ماده (۴۵) فصل نهم قانون اصلاح موادى از قانون برنامه چهارم	ذخيره سازى كالا به نحوى كه به بالا رفتن ساختگى قيمت كالا يا خدمتى منجر شود، اعم از اينكه به طور مستقيم يا با واسطه انجام گيرد، ممنوع است	شورائى رقابت
ماده (۴) فصل اول قانون تعزيرات حكومتى	تعريف احتكار و نگهدارى كالا به قصد بالا رفتن قيمت آن و تعيين جرائم مربوطه در مراتب مختلف اعمال تخلف	سازمان تعزيرات حكومتى
جزء «۱» بند «و» ماده (۴۵)	منوط كردن فروش يك كالا يا خدمت به	شورائى رقابت

جدول ۶ وظایف مشابه شورای رقابت و سایر سازمان‌های نظارتی

ماده	شرح ماده	نهاد مشمول اجرای قانون
فصل نهم قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم	خرید کالا یا خدمت دیگر و برعکس (مبحث خرید و فروش اجباری)	
ماده (۱۵) فصل اول قانون تعزیرات حکومتی	مبحث فروش اجباری و تعزیرات مربوط به آن	سازمان تعزیرات حکومتی
بند «۴» ماده (۵) اساسنامه سازمان حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان	شناسایی و جلوگیری از ایجاد هرگونه تبانی، انحصار و تحمیل شرایط از سوی عرضه‌کنندگان کالا و خدمات که سبب کاهش عرضه و پایین آمدن کیفیت یا افزایش قیمت می‌شود	سازمان حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان
مواد (۴۴ و ۴۵) فصل نهم قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم	شناسایی و جلوگیری از ایجاد هرگونه تبانی، انحصار و رفتار مخل رقابت	شورای رقابت
بند «۷» ماده (۵) اساسنامه سازمان حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان	دارد که به منظور شناخت انحصارها، تبانی و راه‌های جلوگیری از آن و اعمال و اجرای رقابتی شدن بیشتر بازارهای کالاها و خدمات مطالعات و بررسی‌های کاربردی را به انجام رساند	سازمان حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان
ماده (۵۴) فصل نهم قانون اصلاح موادی از قانون برنامه چهارم	تشکیل مرکز ملی رقابت برای انجام امور کارشناسی و مطالعات بازارهای گوناگون	مرکز ملی رقابت
بند «۴» ماده (۶) اساسنامه سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی	تدوین و تنظیم مقررات، آیین‌نامه‌ها، جدول‌های تعرفه و نرخ‌های تمام خدمات در بخش‌های مختلف ارتباطات و فناوری اطلاعات، تعیین کف یا سقف آنها به منظور حصول اطمینان از رقابت سالم و تداوم ارائه خدمات و	سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی

جدول ۶ وظايف مشابه شورائى رقابت و ساير سازمان‌هاى نظارتى

ماده	شرح ماده	نهاد مشمول اجراى قانون
	رشد كيفى آنها براى تصويب توسط كميسيون در چارچوب قوانين و مقررات	
بند «۵» ماده (۵۸) فصل نهم قانون اصلاح موادى از قانون برنامه چهارم	تصويب دستورالعمل تنظيم قيمت، مقدار و شرايط دسترسى به بازار كالاها و خدمات انحصارى در هر مورد با رعايت مقررات مربوط	شورائى رقابت

مأخذ: برگرفته از يافته‌هاى تحقيق.

تشابه در مواد قانونى فوق بيانگر آن است كه در تدوين وظايف و اختيارات شورائى رقابت و توجه به تفكيك وظايف آن با وظايف ساير سازمان‌هاى نظارتى مشابه، دقت لازم صورت نگرفته است. زيرا وجود نهادهاى موازى با شورائى رقابت و تعدد مراجع تصميم گيرى باعث ايجاد ابهام در انتخاب نهاد مرجع براى رسيدگى به شكايات شده است. البته به استناد ماده (۹۲) قانون كه بيان مى‌دارد: «از تاريخ تصويب اين قانون كلييه قوانين و مقررات مغاير با آن نسخ مى‌گردد» (مجموعه قوانين و مقررات اجرائى اصل (۴۴) قانون اساسى)، ديگر سازمان‌هاى نظارتى مشابه شورائى رقابت بايد از اجراى وظايف قانونى خود كه مشابه با وظايف تعريف شده براى شورا است خوددارى كنند كه اين مهم تاكنون اجرائى نشده است (چراتيان و همكاران، ۱۳۹۱).

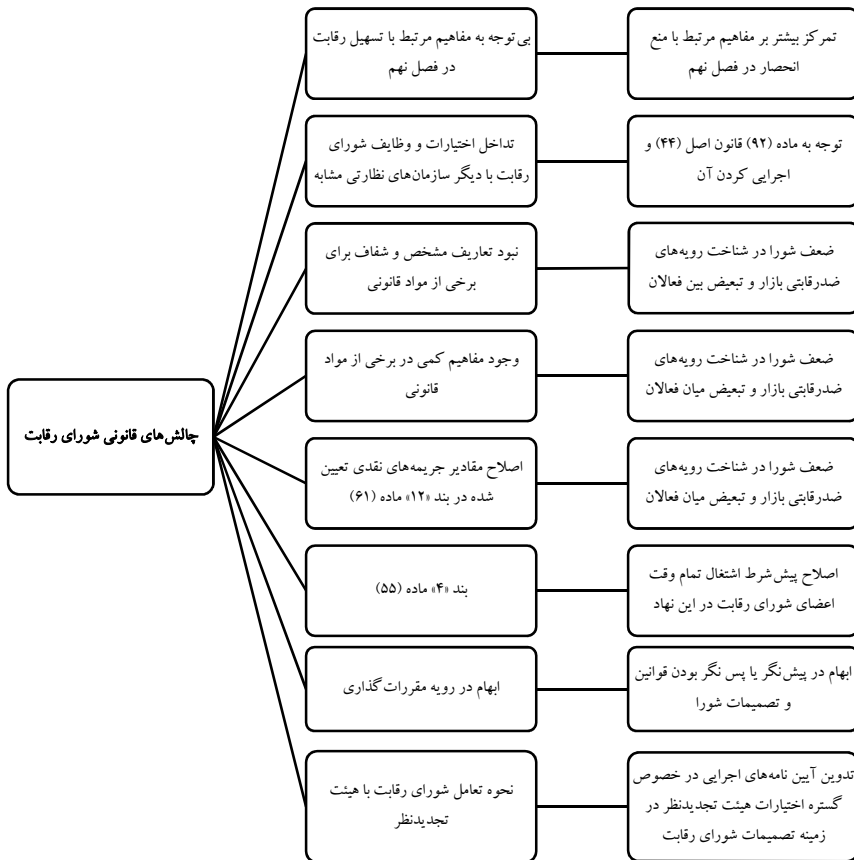
۶-۲-۷ نحوه تعامل شورائى رقابت با هيئت تجديد نظر

موارد ديگرى كه درباره اصل استقلال شورائى رقابت در بند «۴» ماده (۵۶) اشاره شده و بايد مورد توجه قرار گيرد، آن است كه هرچند طبق اين بند، قانون شورائى رقابت را در اتخاذ تصميمات داراى استقلال كامل مى‌داند، اما در ماده (۶۳) آمده است كه تصميمات شورائى رقابت تا بيست روز پس از ابلاغ به ذى نفع در «هيئت تجديد نظر» قابل بررسى

است.^۱ همچنین در بند «ج» ماده (۶۴) آمده است: «هیئت تجدیدنظر می‌تواند تصمیمات شورا را نقض یا عیناً تأیید یا حسب مورد آن را تعدیل، اصلاح و یا مستقیماً تصمیم دیگری اتخاذ کند». همچنین در ماده (۶۵) بیان می‌شود: «ذی‌نفع می‌تواند هم‌زمان با تجدیدنظرخواهی و یا پس از آن تا زمان تصمیم‌گیری هیئت تجدیدنظر توقف اجرای تصمیم شورای رقابت را تقاضا کند و هیئت تجدیدنظر می‌تواند با اخذ تأمین یا تضمین مناسب دستور توقف اجرای تصمیمات شورای رقابت را صادر کند» (مجموعه قوانین و مقررات اجرایی اصل (۴۴) قانون اساسی).

هرچند هیئت تجدیدنظر بخشی از شورای رقابت محسوب می‌شود و براساس گفت‌وگو با اعضای شورای رقابت این هیئت فقط در تصمیمات حقوقی دارای ارجحیت نسبت به تصمیمات شورا است، اما از آنجا که همه اعضای هیئت تجدیدنظر با اعضای شورای رقابت فرق دارند، در صورتی که بین تصمیمات اتخاذ شده شورا و هیئت تجدیدنظر اختلاف نظر وجود داشته باشد، طبق جزء «ج» از بند «۳» ماده (۶۴)؛ تصمیمات هیئت تجدیدنظر مقدم بر تصمیمات شورای رقابت است، بنابراین این مسئله را نوعی ابهام در اصل استقلال شورای رقابت می‌توان دانست. گفت‌وگو با صاحب‌نظران حوزه شورای رقابت بیانگر آن است که در حال حاضر چگونگی تعامل شورای رقابت با هیئت تجدیدنظر با ابهاماتی روبه‌روست که باید در خصوص آن بازنگری شود و از طریق آیین‌نامه‌های اجرایی و ظایف و اختیارات هیئت تجدیدنظر در زمینه تصمیمات شورای رقابت مشخص شود (برگرفته از یافته‌های تحقیق).

۱. ترکیب اعضای هیئت تجدیدنظر که تشکیلات آن بنا بر بند «۱» ماده (۶۴) باید در تهران مستقر باشد، شامل هفت عضو است: دو نفر صاحب‌نظر اقتصادی که به پیشنهاد وزیر امور اقتصادی و دارایی و حکم رئیس جمهوری انتخاب می‌شوند. سه نفر قاضی به انتخاب و حکم رئیس قوه قضائیه و دو صاحب‌نظر در فعالیتهای تجاری، صنعتی و زیربنایی که به پیشنهاد مشترک وزرای صنایع و معادن و بازرگانی و حکم رئیس جمهور انتخاب می‌شوند.

مأخذ: همان.

نمودار ۲ چالش‌های قانونی شورای رقابت

۷-۲-۷ ابهام در رویه مقررات‌گذاری

به‌طور کلی در نهادهای رقابتی دو رویه پیش‌نگر و پس‌نگر برای مقررات‌گذاری بازار وجود دارد. در رویه مقررات‌گذاری پیش‌نگر^۱ همه مقررات لازم برای عملکرد صحیح

بازار تدوین و فعالان بازار ملزم هستند تا براساس آن فعالیت کنند. در رویه مقررات گذاری پس نگر^۱ نیز به بازار اجازه داده می شود تا براساس رویه های بازاری عمل کرده و هر جا مشکلی در رویه های رقابتی به وجود آمد براساس شکایت ذی نفعان رگولاتور وارد عمل شود. به طور معمول در بازارهای دارای انحصار طبیعی از رویه مقررات گذاری پیش نگر استفاده می شود و در دیگر بازارها از رویه مقررات گذاری پس نگر استفاده می شود (هادی فر، ۱۳۸۸). به نظر می رسد به دلیل شمول این دو رویه در حوزه مقررات گذاری شورای رقابت، چگونگی برخورد با هریک از این بازارها معین نشده است. نمودار ۲ به طور خلاصه چالش های قانونی شورای رقابت را نشان می دهد.

۷-۳ چالش های مرتبط با مرکز ملی رقابت

به طور کلی نهادهای تنظیم مقررات به منظور مقررات گذاری دقیق به استفاده از نیروی انسانی کارآمد و متبحر نیازمند است. از این رو دولت ها در بسیاری از کشورها نهادهای تنظیم مقررات را از مقررات دولتی استخدام معاف می کنند. نهادهای تنظیم مقررات در این کشورها می توانند نیروی انسانی را متناسب با نیازهای خویش استخدام کرده و با استفاده از دستمزدهای تشویقی آنها را به کار گیرند. نهادهای تنظیم مقررات معمولاً با بهره گیری از روش بخش خصوصی در امتیازدهی و تخصیص پاداش به نیروی انسانی تلاش می کنند تا بر دستاوردها و ماحصل نتایج نیروی انسانی تمرکز داشته باشند (همان). در نهاد شورای رقابت نیز هر چند براساس تبصره «۳» ماده (۵۴) به آیین نامه تشویقی اعضای شورا و کارکنان مرکز ملی رقابت اشاره شده، ولی در زمینه استخدام نیروهای تمام وقت و تشکیل کارگروه های تخصصی و به کارگیری نیروهای متخصص در بازارهای گوناگون مشکلاتی وجود دارد که در ادامه به برخی اشاره شده است.

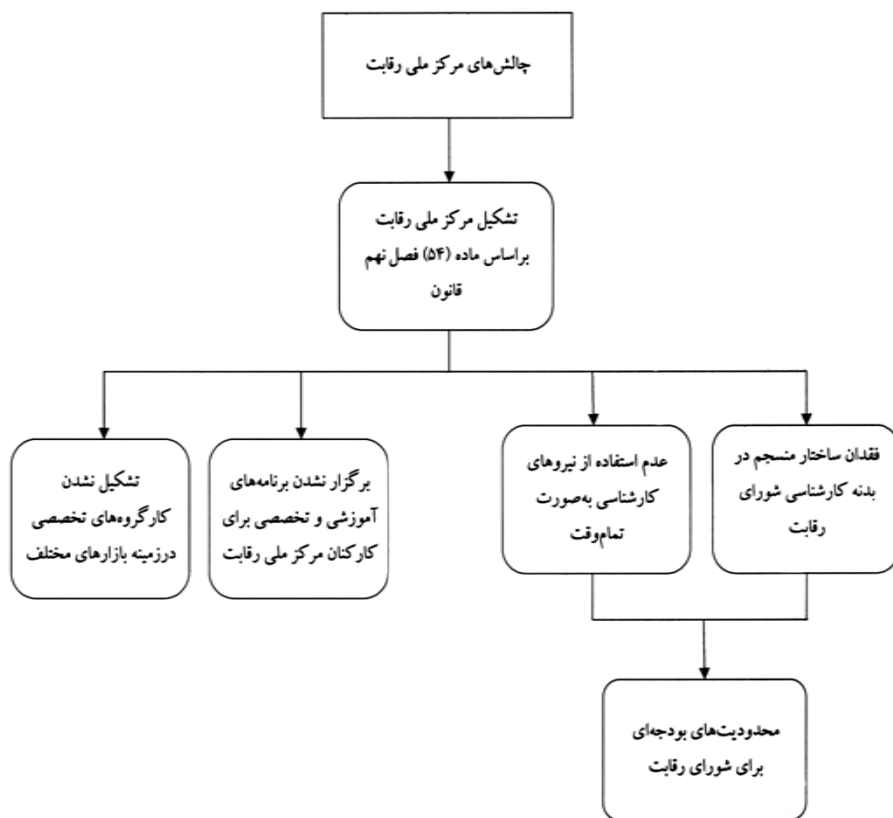
در تبصره «۱» ماده (۵۴) رئیس شورای رقابت به عنوان رئیس مرکز ملی رقابت نیز

معرفی شده است. بر این اساس، ریاست هر دو نهاد شورای رقابت و مرکز ملی رقابت برعهده یک نفر است. اما از آنجا که مرکز ملی رقابت بیشتر دارای فضای علمی و تحقیقاتی بوده و شورای رقابت فقط ساختاری اجرایی دارد، بنابراین تعیین مدیریت واحد برای این دو نهاد که از دو کارکرد مختلف (علمی و اجرایی) برخوردارند، امری قابل تأمل است (برگرفته از یافته‌های تحقیق؛ چراتیان و همکاران، ۱۳۹۱). نگاهی به ساختار کنونی مرکز ملی رقابت و نتایج گفت‌وگو با برخی کارشناسان نشان می‌دهد که یکی از مهم‌ترین چالش‌های پیش روی این مرکز، نبود ساختاری منسجم در بدنه کارشناسی آن و عدم استفاده از نیروهای متخصص به صورت تمام‌وقت است که دلیل عمده آن به مشکلات مالی و بودجه‌ای شورا و عدم توانایی آن در جذب نیروهای متخصص تمام‌وقت برمی‌گردد (برگرفته از یافته‌های تحقیق).

در تبصره «۲» همین ماده آمده است: «در تأمین نیروی انسانی مورد نیاز مرکز ملی رقابت اولویت با کارکنان رسمی و پیمانی وزارتخانه و دستگاه‌ها و مؤسسات دولتی است». درحالی که باید گفت با توجه به گستردگی و حجم وسیع وظایف و مسئولیت‌های تعریف شده برای شورا که ضرورت شناخت دقیق بازارهای مختلف و ورود آن به حوزه‌های انحصاری را تبیین می‌کند، باید برای انجام امور کارشناسی و انجام مطالعات عمیق در بخش‌های مختلف بازارها و فعالیت‌های اقتصادی، از بدنه کارشناسی کارآمد و تمام‌وقت در مرکز ملی رقابت استفاده شود که متأسفانه در این تبصره مورد توجه قرار نگرفته است (مجموعه قوانین و مقررات اجرایی اصل (۴۴) قانون اساسی)^۱. شایان ذکر است که هنگام شروع به کار مرکز ملی رقابت، وضعیت ایدئال از نظر مدیریت آن تعریف چهار معاونت و جذب حداقل بیست هیئت علمی در قالب کارگروه‌های مختلف بوده که به دلیل عدم شناخت کافی توسط نهادهای مرجع تصمیم‌گیری، این مرکز به جذب افراد دانشجو و

۱. گفتنی است شورای رقابت برنامه‌هایی را برای جذب هیئت علمی تمام‌وقت در مرکز ملی رقابت تدوین کرده و اقدامات اولیه را انجام داده است که این امر را می‌توان نکته مثبتی در عملکرد آتی این نهاد به‌شمار آورد.

کارآموز روی آورده است. در نتیجه به دلیل حجم بالای کار مرکز ملی رقابت در حوزه بازارهای مختلف و استفاده از نیروهای دانشجویی که در حوزه‌های مورد بررسی از تجربه کافی برخوردار نبودند باعث شده تا به تدریج این مرکز از مسیر خود خارج شود. همچنین به علت مشکلات مالی در پرداخت به نیروهای کارشناسی این نهاد، بیشتر نیروهای آن پس از مدتی از مرکز ملی رقابت خارج شدند (برگرفته از یافته‌های تحقیق).

مأخذ: همان.

از سویی مطالعه گزارش‌های عملکرد شورای رقابت نشان می‌دهد که مرکز ملی رقابت مطالعات وسیعی را در بازارهای گوناگون (نظیر بازار خودروسازان، بازار صنعت بیمه، بازار مواد دارویی، واردات صنایع پزشکی، مترو، بازار مواد بهداشتی و شوینده و ...) آغاز کرده که به دلیل وجود علائم انحصاری در هریک از بازارهای اشاره شده، ضرورت ورود شورا به این بازارها را تبیین کرده است. به نظر می‌رسد به منظور آشنایی بیشتر کارکنان مرکز ملی رقابت با سازوکار هریک از این بازارها و سایر بازارهایی که نیازمند حضور و نظارت شورا هستند، لازم است با ایجاد کارگروه‌های متمرکز و تخصصی برای هر کدام از بازارهای مرتبط با فعالیت‌های شورا و تدوین برنامه‌های آموزشی و تخصصی برای کارکنان مرکز ملی رقابت، به غنای علمی و عملی این نهاد تأثیرگذار بر عملکرد شورای رقابت افزوده شود (برگرفته از یافته‌های تحقیق؛ چراتیان و همکاران، ۱۳۹۱). نمودار ۳ محورهای اصلی چالش‌های پیش روی مرکز ملی رقابت را نشان می‌دهد.

۸ جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادها

در ماده (۵۳) فصل نهم قانون اصلاح موادی از برنامه چهارم توسعه، نهاد شورای رقابت ناظر بر رویه‌های انحصاری و رفتارهای مخل رقابت بخش‌های عمومی، دولتی، تعاونی و خصوصی تعیین شده و موظف است در صورت مشاهده رفتارهای ضد رقابتی، با استفاده از اختیارات قانونی و ابزارهای اجرایی گسترده‌ای که در اختیار دارد به مقابله با این گونه رفتارها بپردازد و از بروز هر نوع تبانی، توافق، تفاهم، رویه‌های تجاری غیر منصفانه و ... که موجب اخلال در عملکرد بازار می‌شوند، جلوگیری کند. باین حال بررسی عملکرد شورای رقابت در دوره شکل‌گیری بیانگر آن است که این نهاد در راستای دستیابی به اهدافی که در فصل نهم قانون برای آن پیش‌بینی شده با مشکلات و چالش‌های متعددی مواجه است که وجود آنها، این نهاد را از دستیابی به سطح عملکرد مطلوب باز می‌دارد.

این مقاله با تحقیق درباره عملکرد شورای رقابت و تحلیل یافته‌های حاصل از

برگزاری جلسات هم‌اندیشی با کارشناسان و صاحب‌نظران مسائل شورای رقابت، به استخراج و طبقه‌بندی مهم‌ترین چالش‌های پیش روی شورا پرداخته است. نتایج حاکی از آن است که عمده مشکلات و چالش‌های پیش رو ریشه در مشکلات سازمانی و قانونی این نهاد دارد. بنابراین با تحلیل و طبقه‌بندی این چالش‌ها در حوزه‌های سازمانی و قانونی به تبیین برخی از آنها اشاره شده است. همچنین به دلیل اهمیت مرکز ملی رقابت به‌عنوان بازوی کارشناسی و دبیرخانه‌ای شورای رقابت که وظیفه بررسی رقابت و انحصار در بازارهای مختلف را برعهده دارد، به تحلیل مهم‌ترین موانع و مشکلات پیش روی این مرکز پرداخته شده است. جدول ۷ مهم‌ترین چالش‌های سازمانی و قانونی مرکز ملی رقابت و راهکارهای رفع آن را نشان می‌دهد.

جدول ۷ چالش‌های شورای رقابت و راهکارهای آن

راهکارها	چالش‌ها	حوزه‌های شورای رقابت
باید با استفاده از روش‌های صحیح اطلاع‌رسانی به معرفی و تبیین جایگاه قانونی و اهداف شورای رقابت پرداخته شود تا سازمان‌های دولتی، خصوصی، تعاونی و فعالان بخش‌های اقتصادی با جایگاه این نهاد بیشتر آشنا شوند	عدم شناخت جایگاه شورای رقابت بین فعالان بازار و سازمان‌های مشمول فصل نهم قانون	سازمانی
باید با ایجاد دفاتری از شورای رقابت در استان‌های مختلف (با نظارت مستقیم دفتر مرکزی در تهران) برای نظارت بیشتر و بهتر شورا بر عملکرد بازارها و نهادهای مختلف اقدام شود	عدم پیش‌بینی بازوهای استانی برای شورای رقابت	
باید با تصحیح فصل نهم قانون اصلاح	اصل استقلال در شورای رقابت	

جدول ۷ چالش‌هاى شورائى رقابت و راهكارهاى آن

حوزه‌هاى شورائى رقابت	چالش‌ها	راهكارها
		موادى از قانون برنامه چهارم و اتخاذ راهكارهاىى براى كاهش وابستگى اعضاى شورائى رقابت به رياست جمهورى اقداماتى انجام شود
	فرآيند تصميم‌گيرى در شورائى رقابت	لزوم برطرف كردن حق وتوى اعضاى حقوقى شورائى رقابت
	محدوديت‌هاى بودجه‌اى شورائى رقابت	استفاده از راهكارهاى قانونى مناسب براى تخصيص ردیف بودجه‌اى مستقل براى شورائى رقابت و حل مشكلات بودجه‌اى آن از اولويت‌هاى اين نهاد محسوب مى‌شود
قانونى	بى‌توجه به مفاهيم مرتبط با تسهيل رقابت در فصل نهم قانون	اصلاح قانون و لزوم توجه بيشتر به مفاهيم مرتبط با تسهيل رقابت در فصل نهم
	وجود مفاهيم كيفى و نبود تعاريف مشخص در برخى از مصاديق ضدرقابتي ماده (۴۵)	لزوم رفع ابهامات در تعاريف مرتبط با رويه‌هاى ضدرقابتي ماده (۴۵) و مفاهيم كيفى مصرح در قانون
	بند «۴» ماده (۵۵)	لزوم اصلاح بند «۴» ماده (۵۵) درخصوص پيش شرط اشتغال تمام وقت اعضاى شورا در اين نهاد
	بند «۱۲» ماده (۶۱)	لزوم اصلاح جریمه‌هاى نقدى تعيين شده در بند «۱۲» ماده (۶۱) و تعيين جرائم براساس حجم فعاليت و گردش مالى سازمان‌ها
	وظايف قانونى مشترك بين	بايد ماده (۹۲) مواد اصلاحى اصل (۴۴)

جدول ۷ چالش‌های شورای رقابت و راهکارهای آن

راهکارها	چالش‌ها	حوزه‌های شورای رقابت
اجرا شود و براساس آن از انجام وظایف قانونی شورا توسط سایر نهادهای نظارتی مشابه آن جلوگیری شود	شورای رقابت و نهادهای نظارتی مشابه	
باید رویه‌های مقررات‌گذاری (پیش‌نگر یا پس‌نگر) شورای رقابت در بازارهای انحصار طبیعی و سایر بازارها به صورت شفاف مشخص شود	ابهام در رویه‌های مقررات‌گذاری	
تقویت بدنه کارشناسی مرکز ملی رقابت با جذب نیروهای کارآمد و متخصص	نبود ساختار منسجم در مرکز ملی رقابت	مرکز ملی رقابت
با حل مشکلات بودجه‌ای شورا می‌توان از نیروهای کارشناسی تمام‌وقت در مرکز استفاده کرد	عدم استفاده از نیروهای کارشناسی به صورت تمام‌وقت	
برای آشنایی بیشتر کارشناسان مرکز با بازارهای مختلف باید دوره‌های آموزشی و تخصصی در حوزه بازارهای مختلف برگزار شود	برگزار نشدن دوره‌های آموزشی و تخصصی برای کارشناسان مرکز ملی رقابت	
شورای رقابت باید به منظور بررسی بهتر بازارهای مختلف به تشکیل کارگروه‌های تخصصی در حوزه هر یک از بازارها اقدام و از کارشناسان متخصص استفاده کند	تشکیل نشدن کارگروه‌های تخصصی در زمینه بازارهای مختلف	

مأخذ: همان.

منابع و مآخذ

۱. اساسنامه انجمن حمايت از حقوق مصرف‌كنندگان.
۲. چرايتان، ايمان و همكاران (۱۳۹۱). «آسيب‌شناسى عملكرد شورائى رقابت در پيشبرد اهداف قانون اجراى سياست‌هاى كلّى اصل (۴۴) قانون اساسى»، مركز پژوهش‌هاى مجلس شورائى اسلامى ايران، دفتر مطالعات اقتصادى.
۳. سازمان حمايت از حقوق مصرف‌كنندگان. قانون حمايت از حقوق مصرف‌كنندگان.
۴. شفيعى، افسانه (۱۳۸۸). «مقايسه سياست‌هاى كلّى اصل (۴۴) قانون اساسى با سياست رقابتي»، تهران، معاونت برنامه‌ريزى و امور اقتصادى، دفتر مطالعات اقتصادى.
۵. مجمع تشخيص مصلحت نظام. قانون تعزيرات حكومتى، مصوب ۱۳۶۷/۱۲/۲۳.
۶. مجموعه قوانين و مقررات اجرائى قانون اجراى سياست‌هاى كلّى اصل (۴۴) قانون اساسى به همراه اسناد بالادستى مرتبط با آن، تهران، دبیرخانه شورائى عالي اجراى سياست‌هاى كلّى اصل (۴۴) قانون اساسى.
۷. ميرجلى، فاطمه (۱۳۸۴). «لايحه مقررات تسهيل‌كننده رقابت و ضوابط مربوط به كنترل و جلوگيرى از شكل‌گيرى انحصارات»، مركز پژوهش‌هاى مجلس شورائى اسلامى، شماره مسلسل ۸۰۲۴.
۸. _____ (۱۳۸۵). «درباره لايحه مقررات تسهيل‌كننده رقابت و ضوابط مربوط به كنترل و جلوگيرى از شكل‌گيرى انحصارات (۱)، مرورى بر قانون رقابت كشورهاى منتخب»، مركز پژوهش‌هاى مجلس شورائى اسلامى، شماره مسلسل ۷۷۳۰.
۹. وزارت ارتباطات و فناورى اطلاعات. اساسنامه سازمان تنظيم مقررات و ارتباطات راديوى.
۱۰. هادى‌فر، داود (۱۳۸۸). «نهادهاى حقوقى تنظيم مقررات؛ ساختار و سازوكار اجرائى»، سازمان خصوصى‌سازى، دفتر مطالعات آمار و برنامه‌ريزى.
11. Baldwin, R. and Martin Cave (1999). *Understanding Regulation: Theory, Strategy, and Practice*, Oxford University Press.
12. Ekelund, Robert B. (ed.) (1998). *The Foundations of Regulatory Economics*, Cheltenham, Edward Elgar.
13. Jordana, J. and David Levi Faur (2004). *The Politics of Regulation, Institutions and Regulatory Reforms for the Age of Governance*, The CRC Series on Competition, Regulation and Development.
14. Joskow, Paul L. and C. Noll Roger (1981). *Regulation in Theory and Practice: An Overview*, In Fromm, Gary (ed.), *Studies in Public Regulation*,

- Cambridge, MA, The MIT Press.
15. Morgan, M. and Yeung K. (2007). *An Introduction to Law and Regulation*, Cambridge University Press.
 16. Noll, R. and Bruce M. Owen (1983). *The Political Economy of Deregulation*, Washington D.C. American Enterprise Institute.
 17. Ogas, Anthony I. (2004). *Regulation: Legal Form and Economic Theory*, Oxford, Hart Publishing.
 18. Spulber, Daniel F. (1989). *Regulation and Markets*, Cambridge Massachusetts, The MIT Press.
 19. Train, Kenneth E. (1997). *Optimal Regulation*, Cambridge, Massachusetts, The MIT Press.
 20. <http://center.nicc.ir/default.aspx>.
 21. <http://council.nicc.ir/default.aspx>.